

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904.   Första Kammaren.   N:o 55.

Söndagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Anmälles och bordlades:

andra särskilda utskottets memorial n:o 8, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 7 äfvensom bevillningsutskottets samma dag bordlagda betänkande n:o 41 och memorial n:o 43.

Vid föredragning af första särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande n:o 3 angående löne-reglering för folkskoleseminarierna m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde.

Måndagen den 16 Maj.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,38 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 14, 15, 45 och 48 regeringsformen;

n:o 9, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af §§ 37 och 75 riksdagsordningen; och

n:o i 10, anledning af väckt motion om ändringar i § 13 mom. 1, § 15 och § 20 riksdagsordningen; äfvensom

statsutskottets memorial n:o 120, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 40 punkten 1 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att 9 § i förevarande förordning angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter skall erhålla följande lydelse:
»1 mom. Vid aflämnande till postbefordran böra tidningar, som blifvit genom postverkets förmedling förskrifna, vara vikna,

hvarje exemplar för sig, i ett format, som lämpar sig för postbehandlingen och i hvarje fall ej må öfverskrida ett ytinnehåll af 15 kvadratdecimeter.

2 mom. Tidning, som skall befordras efter abonnemang genom postverkets förmedling, må icke vara inbunden samt ej heller med därtill hörande afgiftsfria bilagor öfverstiga 150 grams vikt.

Hvad sålunda föreskrifvits, äge icke tillämpning med afseende å de i 3 § 2 mom. omförmälda tryckalster.»

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren beslutit, att åt ofvannämnda paragraf skall gifvas följande lydelse:

»1 mom. Vid aflämnande till postbefordran böra tidningar, som blifvit genom postverkets förmedling förskrifna, vara vikna, hvarje exemplar för sig, i ett format, som lämpar sig för postbehandlingen och i hvarje fall ej må öfverskrida ett ytinnehåll af 15 kvadratdecimeter.

2 mom. Tidning, som skall befordras efter abonnemang genom postverkets förmedling, må icke vara inbunden samt ej heller med därtill hörande afgiftsfria bilagor öfverstiga 200 grams vikt.

Hvad sålunda föreskrifvits, äge icke tillämpning med afseende å de i 3 § 2 mom. omförmälda tryckalster.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 128;

Nej — 14.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 414, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 113 ja och 113 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 241 ja och 127 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 40 punkten 2 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att slutstadgandet i förevarande förordning angående villkoren för postbefordran af tidningar och andra periodiska skrifter skall erhålla följande af bevillningsutskottet föreslagna lydelse:

»Hvad sålunda blifvit stadgadt, skall träda i kraft den 1 januari 1905, vid hvilken tid nådiga kungörelsen angående villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran den 11 maj 1883 med de genom nådiga kungörelserna den 22 maj och den 11 december 1891 däri gjorda ändringar upphör att vara gällande; dock skall hvad i 8 § 8 mom. föreskrifves, lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1904, och skola äfven i öfrigt de nu meddelade bestämmelserna redan under år 1904 tillämpas i afseende å tidningar, som därunder varda genom postverkets förmedling förskrifna för år 1905.

För år 1905 beräknas helårsvikten i förhållande till vikten af de nummer, som utkommit från och med den 1 juli innevarande år.

Då tidningsregister första gången upprättas, skall anmälan angående införande i registret af tidning, som därförinnan utkommit, betraktas så, som vore den gjord den dag, då uppå anmälan om tidningens utgifvande bevis enligt tryckfrihetsförordningen blifvit af chefen för justitiedepartementet meddeladt.»

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likheten med Andra Kammaren beslutit, att ifrågakvarande slutstadgande skall hafva den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelse, nämligen:

»Hvad sålunda blifvit stadgadt, skall träda i kraft den 1 januari 1905, vid hvilken tid nådiga kungörelsen angående villkoren för tidningars och tidskrifters postbefordran den 11 maj 1883 med de genom nådiga kungörelserna den 22 maj och den 11 december 1891 däri gjorda ändringar upphör att vara gällande; dock skall, hvad i 8 § 8 mom. föreskrifves, lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1904, och skola äfven i öfrigt de nu meddelade bestämmelserna redan under år 1904 tillämpas i afseende å tidningar, som därunder varda genom postverkets förmedling förskrifna för år 1905.

För år 1905 beräknas helårsvikten i förhållande till vikten af de nummer, som utkommit från och med den 1 juli innevarande år.

Under åren 1905, 1906 och 1907 må för tidning, som utkommit allt sedan år 1903 eller tidigare, postafgiften icke öfverstiga dubbla beloppet af den postbefordringsafgift, som under åren 1903 och 1904 för tidningen uppburits; börande, därest postbefordringsafgifter under sistnämnda tid utgått med olika belopp, det högsta af dessa läggas till grund för beräkningen.

Då tidningsregister första gången upprättas, skall anmälan angående införande i registret af tidning, som därförinnan utkommit, betraktas så som vore den gjord den dag, då uppå anmälan om tidningens utgifvande bevis enligt tryckfrihetsförordningen blifvit af chefen för Justitiedepartementet meddeladt.»

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 129;

Nej — 14.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 415, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 97 ja och 130 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 226 ja och 144 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 116 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition.

Den, som i likhet med Första Kammaren, godkänner den vid statsutskottets utlåtande n:o 8 a. fogade aflöningsstat för lokal-tullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att godkänna berörda aflöningsstat *under villkor*, att intill dess ny allmän författning angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension trädt i kraft, å de i densamma bestämda lönebelopp för en hvar af de där upptagna tjänstemän och betjänte skall afgå och tullmedlen besparas följande belopp, nämligen:

för tjänstemän:	
Öfverinspektörer	175 kronor.
Kustbevakningschefer	175 »
dito	135 »
Tullförvaltare	175 »
Öfverkontrollörer	135 »
dito	100 »
dito	90 »
dito	80 »
Tullförvaltare	135 »
dito	100 »
dito	85 »
dito	75 »
dito	70 »
Tullfiskaler	60 »
Kontrollörer	90 »
dito	80 »
dito	65 »
Gränsbevakningschef	80 »
Kammarskrifvare	50 »
Inspektörer	60 »
för betjante:	
Öfveruppsyningsmän	45 »
Gränsöfveruppsyningsmän	45 »
Kustbevakningsförmän	30 »
Jaktuppsyningsmän	30 »
Uppsyningsmän	30 »
Gränsuppsyningsmän	30 »
Kustuppsyningsmän	20 »
Vaktmästare	25 »
dito	20 »
dito	20 »
Kammarvaktmästare	20 »
Kustvakter	20 »
Gränsridare	20 »
Roddare	20 »
Kustroddare	20 »

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 31.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 416, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 67 ja och 159 nej samt att båda

kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 178 ja och 190 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 117 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen beslutar dels att för verkställande af fullständiga undersökningar för en normalspårig järnväg från hamnplats å bohuslänska kusten öfver Sveg och Ströms vattudal till lämplig punkt å Gellivarebanan bevilja ett anslag af 280,000 kronor och däraf på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf sistnämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 25,000 kronor, dels och att undersökningen skall påbörjas och fortgå samtidigt på bandelen söder om Sveg och på bandelen norr om samma plats, så att om möjligt undersökningsarbetena å bandelarna kunna ungefärligen vid samma tid afslutas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, för verkställande af fullständiga undersökningar af den omfattning, som i statsutskottets utlåtande n:o 107 angifvits, rörande en normalspårig järnväg från Sveg i Härjedalen öfver Ströms vattudal till lämplig punkt å statsbanan Gellivare—Riksgränsen, på extra stat för år 1905 beviljat ett anslag af 131,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 48.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollstrag, n:o 417, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 109 ja och 118 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 203 ja och 166 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet, i dess memorial n:o 118 föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första Kammaren vill, att Riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition och med afslag å herr Ericssons m. fl. i ämnet väckta motion, till uppförande af nya byggnader för armén bevilja 6,800,000 kronor samt däraf för påbörjandet af nya kasernetablissemang till Dalregementet, Hälsinge och Västerbottens regementen, Jämtlands fäljägarregemente och Västernorrlands regemente för år 1905 anvisa 500,000 kronor, att utgå från den af 1902 års riksdag till statsverkets kassaförslagsfond öfverförda summan, 6,500,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att afslå Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 122;

Nej — 17.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 418, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 64 ja och 160 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 186 ja och 177 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning öfver följande af första särskilda utskottet, i dess memorial n:o 9, föreslagna och af båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen besluter,

dels att för kvinnlig adjunkt vid folkskoleseminarium bestämmas följande aflöningsförmåner:

lön i 4 lönegrader å 1) 1,350 kronor, 2) 1,700 kronor, 3) 2,050 kronor och 4) 2,400 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 750, 900, 1,050 och 1,200 kronor; samt

att intill dess ny allmän författning angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension trädt i kraft, å de för kvinnlig adjunkt bestämda löneförmånerna för enhvar skall afgå och åt statsverket besparas:

i första lönegraden	40 kronor
i andra »	50 »
i tredje »	60 »
i fjärde »	70 » ;

och *dels* att med anledning häraf det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande höjes med 158,300 kronor eller från dess nuvarande belopp 372,850 kronor till 531,150 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit,

dels att för kvinnlig adjunkt vid folkskoleseminarium bestämmas följande aflöningsförmåner:

lön i fyra lönegrader å 1) 1,300 kronor, 2) 1,650 kronor, 3) 2,000 kronor och 4) 2,350 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å respektive 700, 850, 1,000 och 1,150 kronor; samt

att intill dess ny allmän författning angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension trädt i kraft, å de ofvan bestämda löneförmånerna för kvinnlig adjunkt skall afgå och åt statsverket besparas följande belopp, nämligen:

i första lönegraden	35 kronor
i andra »	45 »
i tredje »	60 »
i fjärde »	70 » ;

och *dels* att för genomförande af lönereglering för lärarne vid folkskoleseminarierna samt för tillämpning af föreslagen stat för folkskoleseminariet i Strängnäs och beredande af medel för tillgodoseende af lärarens vid samma seminarium rätt till uppflyttning i högre lönegrad det på ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande höjes med 157,100 kronor eller från dess nuvarande belopp, 372,850 kronor, till 529,950 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 27.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, n:o 419, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 110 ja och 114 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 224 ja och 141 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Vid föredragning af andra särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 8, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 23.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 14 och 15 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 39 och 41 regeringsformen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda betänkande n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelaffigten, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 14 och 15 innevarande månad bordlagda memorial, n:o 43, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o i bevillningsutskottets memorial n:o 37 i anledning af dels

återremiss af punkten 1:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 18 i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning, dels ock kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 2:o) i samma betänkande.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 13 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 115, öfver en i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af sträckningen af viss del af sjögränsen mellan Sverige och Norge väckt motion, biföll Kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 13 och 14 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande för statsverkets räkning af Trollhätte kanalverk m. m. *Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.*

I en till Riksdagen den 15 april 1904 aflåten proposition (n:o 113) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

ej mindre, med godkännande af det i statsrådsprotokollet omförmälda förslag till kontrakt angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Trollhätte kanalverk och viss annan nya Trollhätte kanalbolags egendom, medgifva, att Kungl. Maj:t ägde i enlighet med samma kontrakt träffa öfverenskomelse med kanalbolaget om förvärfvande för statsverkets räkning af den i kontraktet angifna egendom, äfvensom bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa likviden i enlighet med kontraktet,

än äfven medgifva, dels att kanalverket med hvad till det-sammas drift erfordras i jord, byggnader, inventarier, materialier, m. m. ställdes under förvaltning af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,

dels att till bestridande af kostnaden för denna förvaltning finge utaf kanalverkets inkomster tillsvidare användas ett belopp af högst 120,000 kronor om året,

dels att, sedan af kanalverkets inkomster guldits såväl nys-nämnda förvaltningskostnad som ock utgifterna för kanalverkets underhåll jämte hvad därmed ägde sammanhang samt af samma inkomster till riksgäldskontoret öfverlämnats 3,6 procent af den i svenska statens 3,6 procent obligationer erlagda köpeskillingen, återstoden af den årliga inkomsten af kanalverket öfverlämnades till handels- och sjöfartsfonden,

dels ock, att beträffande de i köpet ingående delar af det till stadsplan indelade området vid Trollhättan samt det öster därom belägna, till stadsplanens utvidgning afsedda området, samma områden finge, intill dess utredning hunnit verkställas såväl i fråga

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m. om villkoren för upplåtelse från dessa områden som beträffande arrendevillkoren för redan upplåtna tomter, sedan nu gällande arrendekontrakt gått till ända, stå under den förvaltning, som af Kungl. Maj:t bestämdes, och kostnaden för förvaltningen utgå af inflytande tomt- och andra afgifter.

(Forts.)

Utskottet hade på angifna skäl hemställt
»att Riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att Riksdagen,

ej mindre, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 15 april 1904 omförmälda förslag till kontrakt angående förvärfvande för Kungl. Maj:ts och kronans räkning af Trollhätte kanalverk och viss annan nya Trollhätte kanalbolags egendom, medgifver, att Kungl. Maj:t må i enlighet med samma kontrakt träffa öfverenskommelse med kanalbolaget om förvärfvande för statsverkets räkning af den i kontraktet angifna egendom, äfvensom bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att verkställa likviden i enlighet med kontraktet,

än äfven medgifver, dels att såväl kanalverket med hvad till detsamma drift erfordras i jord, byggnader, inventarier, materialier m. m. som de i köpet ingående delar af det till stadsplan indelade området vid Trollhättan samt det öster därom belägna till stadsplanens utvidgning afsedda området må intill dess anorlunda varder beslutadt stå under den förvaltning, som af Kungl. Maj:t bestämmes,

dels att till bestridande af kostnaden för denna förvaltning må utaf kanalverkets inkomster tillsvidare användas ett belopp af högst 120,000 kronor om året,

dels ock att, sedan af kanalverkets inkomster guldits såväl nyssnämnda förvaltningskostnad som ock utgifterna för kanalverkets underhåll jämte hvad därmed äger sammanhang samt af samma inkomster, till riksgäldskontoret öfverlämnats 3,6 procent af den i svenska statens 3,6 procent obligationer erlagda köpeskillingen, återstoden af den årliga inkomsten af kanalverket må öfverlämnas till handels- och sjöfartsfonden.»

Friherre Klingspor: Angående detta föreslagna inköp af Trollhätte kanalverk föreligger här ett ganska märkligt aktstycke. Inom statsutskottet har icke någon enda röst höjt sig vare sig mot själfva hufvudfrågan eller mot någon af framställningens detaljer. Jag tillät mig att vid justeringen af protokollet rörande frågans remitterande till utskottet göra några uttalanden i afseende å vissa frågor, hvilka enligt min åsikt kräfde närmare belysning. Och jag väntar således nu att få höra, att dessa frågor verkligen blifvit undersökta.

Jag ber nu att få repetera de hufvudanmärkingar, jag förra gången framställde. Först fäste jag då uppmärksamheten vid det lösenbelopp, som kanalbolaget begärt af staten. Därvid anmärkte jag till en början i fråga om de beräknade tomtvärdena, dels att

det möjligen finnes anledning antaga — på grund af de klagomål från befolkningen, som försports — att dessa värden redan i sig själfva voro för höga, och *dels* att den följda beräkningsgrunden i hvarje fall vore mycket för hög, då det som här gällde inköp af hela området — såväl hvad som nu verkligen är tomter som hvad i framtiden möjligen kan bli sådana. Det värde, denna mark möjligen kan få i framtiden är ju en sak för sig; och det är väl affärskutym att på sådana värden fordra en ganska betydande rabatt.

Jag opponerade mig vidare mot det extra värde af 200,000 kronor, som åsatts en af de här ifrågavarande fastigheterna, därför att den möjligen kunde af staten användas till en kraftcentralstation. Det finnes väl intet rimligt skäl att låta kanalbolaget, därför att platsen, sedan staten köpt den, kan komma att af staten användas för ett dess ändamål, lägga på priset 1 å 2 hundratusen kronor. Detta är en fullständigt obefogad åtgärd.

Jag riktade vidare anmärkningar mot sättet för kapitaliserandet af den del af den årliga inkomsten, 150,000 kronor, hvar till bolaget har en eventuell förmånsrätt. Jag framhöll, att denna kapitalisering skett efter en norm, som jag ansåg vara för staten ofördelaktig.

Jag uppvisade vidare, att den s. k. reparationsfonden uteslutande var bildad af medel, som tillhörde staten och skulle hafva tillkommit statsverket, men som fått reserveras till mötande af kostnader för större reparationer. Jag reserverade mig emot att denna fond på mer än 300,000 kronor, som obestriddigen är en statens tillhörighet, skulle få vid denna uppgörelse behållas af bolaget i stället för att tillgodoföras den rätta ägaren.

Detta var de fyra hufvudanmärkningar, jag hade att framställa. Men jag framhöll tillika och upprepar nu, att det äfven borde förebringas utredning, huruvida icke bland den egendom, som kanalbolaget här bjuder ut, äfven ingår åtskillig mark, som i själfva verket skulle utan lösen tillfalla staten. Jag ställer mig i detta fall på den botten, som man vid förhandlingarna gjort, nämligen på högsta domstolens dom af den 18 augusti 1902 och dess utslag af den 14 december 1896. Domen af 1902 innebar en förklaring, hvilka delar af inkomsterna bolaget fick disponera; och utslaget af 1896 innehöll, att skäl ej vore anfördt, som kunde föranleda undanröjande af meddelad fastställelse å två laga skiften, hvilket i detta fall betydde, att äfven om sådana skäl funnos, var det för sent att åberopa dem. Men här finnes icke något högsta domstolens utslag som säger, hvilken mark som är kanalbolaget enskildt tillhörig, ty ett ägobyte har icke någon rättslig verkan för afgörande af äganderätten till mark. Det är två skilda frågor, som här föreligga; och den omständigheten, att en landtmäteriförrättning icke kan upphävas, bevisar ingenting i fråga om gränserna för hvad som skall anses *tillhöra* bolaget eller staten såsom dess till bolagets disposition upplåtna egendom.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

Hvad jag härmed vill få fram, genom att kasta mig in på dessa juridiska spetsfundigheter, är ett svar på den frågan: finns här någon fast botten, något Kungl. Maj:ts beslut på hvad som af kanalbolagets egendom skall tillhöra själfva kanalverket och hvad som *icke* gör det? Ty dessa laga skiften ha med den saken intet att skaffa.

Då nu den af Kungl. Maj:t lämnade utredningen har föbragts af en statsrådsledamot, hvars föregående utredningar lämnat åtskilligt öfrigt att önska — jag erinrar om affären med Grisbådarna, där han var en af kommissarierna från svensk sida och framlade ett förslag till gränslinje, som sedan blef underkastadt en mördande kritik af sakkunnige och äfven af statsutskottet — så känner jag ingen trygghet för, att icke den behandling, som frågan genom honom fått hos Kungl. Maj:t, erbjuder rätt många »blottor». Då härtill kommer, att denna framställning, med bolagets, man kan säga, *diktamen*, att allt skall vara klart till den 1 juli i år, kommit in till Riksdagen så sent som den 15 april, hvilket, antager jag, gjort det för utskottet omöjligt att ingå i någon verklig kritik af förslaget, så kan jag, med hänvisning äfven till mina föregående uttalanden, icke komma till annat resultat, än att denna fråga *icke* är i det skick, att Riksdagen med godt samvete kan bifalla det framställda förslaget.

För min del ber jag därför att få yrka *afslag* å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Swartz: Då den föregående ärade talaren har yrkat afslag på det föreliggande, från statsutskottets sida enhälligt tillstyrkta betänkandet, och därvidlag stödt sig egentligen därpå, så vidt jag fattat honom, att det pris, som af staten skulle erläggas för det ena och det andra, som staten här skulle förvärfva, vore för högt, ber jag att få redogöra för den uppfattning, som inom utskottet gjort sig gällande i detta afseende.

Hvad först själfva hufvudfrågan beträffar, huruvida det är för staten angeläget att förvärfva denna mark, kunde det ju vara öfverflödigt att därpå inlåta sig, då föregående talare antagligen minst af alla vill motsätta sig ett sådant inköp från statens sida. Att Trollhätte kanalverk förvärfvas åt staten, på det att en ombyggnad af kanalen må kunna utföras i öfverensstämmelse med nutidens fordringar, samt trafiktaxan också kunna ordnas på sådant sätt, att det blefve för trafikanterna förmånligare och behagligare, skulle — det är ju tämligen klart — innebära stora förmåner. Kan på samma gång, såsom enligt förslaget skulle följa, förvärfvas de områden, som erfordras för uttagande af den stora vattenkraft, hvilken finnes vid Trollhättan och för närvarande rinner obegagnad förbi, då staten nu icke har möjlighet att uttaga densamma, så är det naturligtvis ytterligare ett stort plus. Jag tror att jag därpå icke skall behöfva spilla några ord.

Nu är frågan, om föreliggande förslag är af beskaffenhet att kunna af Riksdagen godkännas. Då vill jag för min del fästa

uppmärksamheten därpå, att Riksdagen tämligen tydligt gifvit vid handen att Riksdagen önskar uppgörelse med kanalverket och på denna grund hafva underhandlingar inledts angående öfvertagande däraf. Det är från statens sida, som anbud och förfrågan blifvit gjord om inköpet; det är icke från bolagets sida. Redan däri ligger naturligtvis en tydlig fingervisning, att det pris, till hvilket man kan åtkomma denna egendom, icke är sådant, att det uteslutande af staten bestämmes utan först och främst beror på säljaren, som här icke söker uppgörelse. Det är ju gifvet och klart, att man icke kan pretendera, att från en så beskaffad säljares sida någon direkt skänk skall göras till statsverket. Jag vill icke heller påstå, att det öfverenskomna priset på något vis är af beskaffenhet, att staten därigenom får något slags skänk från bolagets sida, men hvad jag bestämdt påstår är, att detta pris är sådant, som under de gifna förhållandena är ganska hederligt samt från bolagets sida. Jag kan icke finna, att bolaget där på något sätt begagnar den situation, som inträdd och utan tvifvel skulle kunnat innebära en lockelse till högre fordran än som här blifvit från dess sida framställd. Jag skall bedja få styrka detta genom en del beräkningar och värderingar, som blifvit åsatta bolagets egendom.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Såsom herrarne veta, har Trollhätte kanalverk i och för sig taxerats till 4,166,666 ²/₃ kronor, hvilket innebär en kapitalisering efter 3,6 procent af den inkomst det enligt privilegierna är tillförsäkradt eller 150,000 kronor, en inkomst, som, vid det förhållande att taxan för kanalen icke kan utan bolagets medgifvande på något sätt nedsättas, måste anses vara, om jag så får säga, af bergfast säker natur. Om man nu kapitaliserar en inkomst af denna art efter en sådan procentsats som 3,6 torde däremot icke synnerligen mycket vara att invända, då inkomsten kan sägas vara af alldeles lika säker beskaffenhet som afkastningen å de obligationer, hvilka skulle lämnas såsom köpelikvid. Vidare har bolaget enskild mark, och ber jag därvidlag få skicka emellan, att jag vill icke gifva mig in på några juridiska spörsmål i likhet med den föregående ärade talaren, angående hvad som är att till bolagets enskilda egendom hänföra eller till kanalverkets. Jag är öfvertygad därom, att upplysningar i sådant afseende längre fram komma att från kompetent håll lämnas. För statsutskottet har det varit tillräckligt, att Kungl. Maj:t genom tvenne domar uttalat sig därom, så att, hvad förut genom laga skifte ansetts såsom bolagets mark icke heller kunnat från bolaget återtagas.

Denna enskilda mark, som efter laga skifte, hvilket sålunda är fastställt, tillhör bolaget och nu skulle öfvergå till staten, sönderfaller i olika delar: först stadsplaneområdet, 180,329 kvadratmeter, som af tvenne fullkomligt ojäfviga personer, hvilkas namn i statsrådsprotokollet angifvas, värderats till ett belopp af 973,000 kronor. Det gör per kvadratmeter 5,40 kronor. En värdering till 5,40 kronor per kvadratmeter af tomter, belägna inom ett samhälle, som visserligen ännu icke är stad, men hvars öfvergång till

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m. stad kanske icke dröjer så länge, då bemödanden göras från samhällets sida att få stadsprivilegier, kan jag för min del ingalunda finna vara på något sätt för högt tilltagen. Gärna erkänner jag, att det måhända skulle möta svarigheter att på en gång få in ett så stort belopp, om man öfverlät området till köpare, men att under tidens lopp man ovillkorligen skall få ut detta och något mer än detta, synes mig själfklart. För mig ligger naturligare att tänka på kvadratfot än kvadratmeter och ett pris af 47 å 48 öre per kvadratfot för stadstomt kan sannerligen icke vara för högt. För öfrigt har jag till deras tjänst, som äro intresserade i saken, förskaffat mig tillgång till en plankarta öfver hela det planlagda området vid Trollhättan, där de olika färgerna utmärka de olika tomtpris, som bolaget, i händelse bolaget skulle behålla dem, åsätter de särskilda tomterna för försäljning. Där variera prisen mellan 10 kronor och 2,50 kronor per kvadratmeter, och 5,40 såsom medeltal torde icke kunna sägas vara synnerligen högt.

Så kommer jag till ett annat område, det blifvande stadsplaneområdet, som ligger på andra sidan spåret till Nydqvist och Holms mekaniska verkstad, ett område af 600,000 kvadratmeter, hvaraf 420,000 äro afsedda till tomter. Detta område är taxerad till 252,000 kronor d. v. s. 60 öre kvadratmetern, och för ett såsom tomter tillämnadt område, hvilket ligger så utomordentligt väl till för bebyggande, torde ett pris af 5 å 6 öre per kvadratfot icke synas vara något oskäligt.

Så har man ett mellan Göta älf och Bergskanalen liggande, till 100,000 kvadratmeter uppgående område. Det är värderadt till 250,000 kronor, sålunda 2:50 kronor per kvadratmeter. Med afseende på detta har jag förskaffat mig upplysningar, att bolaget häraf sålt vissa delar till pris varierande mellan 2:27 och 3:26 kronor per kvadratmeter. Vid sådant förhållande torde 2:50 kronor per kvadratmeter icke vara något ovanligt högt medelpris. Då vidare har af detta område utarrenderats en stor del till upplagsplatser till en årlig hyra af 20 öre per kvadratmeter, hvilket efter kapitalisering efter 4% gifver 5 kronor per kvadratmeter, tror jag icke heller man kan påstå, att pretentionerna där varit för höga.

Vidare finnas tvenne jordbruksfastigheter, tillsammans utgörande 350 hektar och värderade till 80,000 kronor; det torde icke heller den föregående ärade talaren, enligt hvad vi sett af hans förra anförande vid denna riksdag, hafva något att anmärka mot. Det är också något svårt, då medelpriset ställer sig till 229 kronor per hektar.

Så komma vi slutligen till den del, som kallas Åker, den nedre delen af kanalområdet på ömse sidor om kanalen och hvaraf största delen ligger mellan kanalen och Göta älf. Området är 832,000 kvadratmeter och uppskattas till ett pris af 24 öre per kvadratmeter eller till 200,000 kronor, och det är öfre delen af detta, som är lämplig till anläggande af kraftstation. Det förvånar mig icke mycket, om från bolagets sida man ansett, att någon liten förhöjning i dess värde med afseende på att särskildt

en kraftstation där kan anläggas, skulle kunna ifrågasättas. I alla fall må det erkännas, att priset 24 öre per kvadratmeter för ett område, som lämpar sig så synnerligen väl, som detta gör, för de blifvande industriella etablissemang, som växa upp, då man med kraftstationens hjälp kan få ut kraft från älven, säkerligen måste anses skäligen billigt.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Detta gör för kanalverket 4,166,666 kronor, för de andra områdena 1,755,000 kronor eller tillsammans ett belopp af 5,921,666 kronor. Detta belopp likvideras på det sätt, att dels lämnas 5,800,000 kronor i svenska statens 3,6 procents obligationer, dels får bolaget behålla c:a 315,000 kronor, hvartill reparationsfonden för närvarande uppgår. Då det emellertid har skyldighet att underkasta sig de reparationer, som erfordras under 1904, och då det icke är någon garanti, att det får mer i behåll än 300,000, kan det icke anses, att denna post representerar mer än sistnämnda summa. Detta skulle göra tillsamman 6,100,000, men det är att märka, att obligationer till 5,800,000 kronor icke gärna kunna beräknas äga kontant värde af detta nominella belopp och vid försäljning antagligen icke skulle gå högre än till 98 procent däraf. Sannolikt är äfven, att vid försäljning af större mängder på en gång komme de icke en gång att betinga denna kurs. Med anledning häraf har afräknats 2 procent å obligationerna, som således icke i köpvärde få uppskattas till mer än 5,684,000 kronor. Lägges därtill reparationsfonden 300,000 kronor, utgör hela det belopp, bolaget får, 5,984,000, hvilket belopp med ungefär 62,000 kronor öfverstiger den värdering, jag nyss återgifvit och sökt karakterisera. Dessa 62,000 kronor äro dels att betrakta såsom en ytterligare garanti mot prisfall vid obligationernas försäljning, dels ansågs lämpligt att göra detta tillägg, då man icke kunnat undgå att finna den till kraftstation användbara marken i någon mån för lågt taxerad. I hvarje fall kan det icke sägas, att det spelar någon synnerlig roll, och jag återkommer till detta, att det icke är ensamt staten, som afgör priset; helt naturligt har säljaren mycket stort inflytande på dess bestämmande. Jag tror för min del, att om man nu icke tager detta anbud, är risken ganska stor för att det hela åtminstone vållar mycket större svårigheter och blir långt från billigare, utan snarare dyrare för staten. Det är ingen hemlighet, att vid underhandlingarna med bolaget inom detta särdeles kraftiga röster höjdes mot den uppgörelse, som nu föreligger i kontraktet. Det höjdes röster för att den till tomtområden redan afsedda delen liksom det till stadsplanens framtida utvidgning afsedda området skulle tagas undan och lämnas till ett tomtbolag. Äfven om detta tomtbolag till en början skulle hafva sina delägare inom själfva Trollhätte kanalbolag, är tämmligen tydligt, att detta samband icke länge skulle äga bestånd, utan tomtbolagets aktier komme nog snart att stanna på sådana händer, som icke skulle vara så synnerligen hägade att utan ganska stor vinst öfverlåta det område, bolaget kommit i besittning af, till staten.

Om förvärf-
vande för
statsverket af
Trollhätte ka-
nalverk m. m.

(Forts.)

Om nu det föreliggande förslaget icke skulle godkännas, är, tror jag, såsom en gifven följd den faran mycket nära för handen, att kanalbolaget i sådant fall öfverlåter tomterna till ett särskildt tomtbolag. Därtill är så mycket större anledning, som 1906 alla tomtupplåtelse gå till ända; de äro på 50 år, ingångna 1856 och gå sålunda ut 1906. Då är gifvet, att i och med detsamma kan särskildt af ett tomtbolag betydligt högre pris uttagas af tomterna. Vidare är klart, att, sedan genom Kungl. Maj:ts domar af 1896 och 1902 rättsförhållandena mellan kanalverkets och kanalbolagets enskilda egendom blifvit ordnade, den senare egendomen återigen af kanalbolaget kan komma att disponeras, huru det önskar, hvilken disposition bolaget under tiden från 1895, då statsrevisorerna gjorde anmärkning, till och med 1902 icke ansett sig kunna utöfva. Jag tror således mycket stor fara vara å bane, att, om man nu icke gör upp, man skall komma att få ångra det, och att det då kommer igen i form af större svårigheter och högre pris.

I afseende å prisfrågan kan jag också hänvisa därtill, att kanalbolagets aktier, innan fråga blef om uppgörelse med staten, man och man emellan sålts till ett pris af 3,750 kronor, således fem gånger nominella beloppet. Nominella aktiekapitalet är 1,125,000 kronor, och fem gånger detta belopp är 5,625,000 kronor, det värde, som aktiekapitalet i verkligheten har, som det vid köp man och man emellan representerar. Det värde staten skulle betala, 5,984,000, är således 359,000 kronor högre än värdet vid köp man och man emellan. Det är därför jag säger, att detta blifve ingen skänk från bolagets sida, men å andra sidan kan man icke anse det ohemult begärdt, detta, då man måste betänka, att i och med uppgörelse med staten bolagets delägare afstå från all den utsikt till framtida vinst, som de särskildt efter 1896 och 1902 ärens domar böra hafva fått klar för sig såsom möjlig att beräkna.

Men behöfves ytterligare bevis för att den öfverenskommelse, som här föreslås och är uppgjord mellan kanalbolaget och statens ombud, verkligen är för staten fördelaktig, torde man hafva fått detta bevis i ett aktstycke, som nyligen har till statsrådet och chefen för civildepartementet inlämnats.

Enligt hvad uppgifves i Stockholms Dagblad, såsom jag tror för i lördags, har Trollhättans elektriska kraftaktiebolag, hvilket, såsom herrarne veta, äger ett område på västra stranden af Göta älf, inkommit till chefen för civildepartementet med erbjudande, enligt hvilket bolaget förklarar sig villigt att till staten upplåta för kraftuttaget erforderlig mark för ett pris, som med minst en million kr. understiger det pris, staten enligt föreliggande kontraktförslag skulle hafva att betala för Nya Trollhätte kanalbolags enskilda fastigheter; och har bolaget anhållit, att departementschefen ville bringa detta anbud till Riksdagens kännedom.

Det kan ju vid första påseende för den, som icke känner till frågan, se ut, som om detta verkligen vore ett anbud att reflektera på och att det vore liberalt, betydligt liberalare än det af

Trollhätte kanalbolag staten gjorda anbudet. Men om man ser närmare efter, skall dock en hvar finna fog för påståendet, att ifrågavarande anbud ytterligare gifver vid handen, huru förmånlig denna uppgörelse med kanalbolaget i verkligheten är. Kanalbolagets enskilda egendom är föreslagen till inlösning för ett pris af 1,755,000 kronor. Här erbjuder elektriska kraftbolaget för kraftuttagning erforderlig mark för ett pris, som med minst 1 million kronor understiger det förra; det utfäster sig således att för högst 755,000 kronor afstå för kraftuttagning på västra stranden erforderlig mark. Men huru stor del af det område, kanalbolaget är villigt att afstå, behöfves för kraftstationen på östra stranden, och huru stort pris kan denna kraftuttagningsplats anses betinga? Det är tvenne områden, som därvidlag skulle i någon mån kunna tagas i anspråk. Det ena är området mellan Bergskanalen och Göta älf, hvilket är värderadt till 250,000 kronor, och det andra Aker, värderadt till 200,000 kronor. I förhållande till dessa områdens utsträckning i deras helhet är det en högst obetydlig del, som behöfves såsom plats för uttagande af kraft, och tillsammans äro de värderade till 450,000 kronor. Jag vågar påstå, att om af detta ett område värdt 150,000 kronor är behöfligt för kraftuttagning, har jag räknat högt och icke lågt. Huru ställer sig då elektriska bolagets anbud? Jo, då ställer det sig något litet annorlunda, nämligen så, att staten skulle betala 750,000 kronor för plats å västra stranden, afsedd till kraftuttagning, fastän den på östra kan få hvad för ändamålet erfordras för 150,000 kronor, och fastän, enligt hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i den utskottsutlåtandet bifogade promemorian upplyser, genom stationens förläggande på östra stranden man kan taga ut 1.600 hästkrafter mer och göra det i tekniskt afseende med synnerligt stora förmåner, jämfördt med hvad förhållandet skulle vara å västra stranden.

Jag tror, herr grefve och talman, att jag med detta har lyckats visa, att det pris, kanalbolaget begär, icke är på något sätt för högt, samt äfven lyckats på riktigt sätt karakterisera detta försök att i sista stund kasta kull det af statsutskottet enhälligt tillstyrkta förslaget.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lilliesköld: I likhet med statsutskottet anser äfven jag det vara önskvärdt för staten att inköpa Trollhätte kanalverk, men delar den förste talarens åsikt, att beslut därom icke bör redan nu fattas, utan att därmed bör tills vidare anstå, och ber jag att få framlägga de skäl, som varit bestämmande för denna min uppfattning.

Såsom man finner, är syftemålet med det ifrågasatta inköpet att bereda staten möjlighet dels att utvidga och förändra Trollhätte kanal och dels att tillgodogöra sig den mäktiga vattenkraft, som finnes i Trollhättefallen. Då är naturligtvis vår första uppgift att se till, huruvida Kungl. Maj:ts förslag är af beskaffenhet,

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

Om förvärf-
vande för
statsverket af
Trollhätte ka-
nalverk m. m.
(Forts.)

att för dessa sytemåls vinnande full trygghet beredes. För denna frågas bedömande äro tvenne faktorer af afgörande betydelse, nämligen statens äganderätt till vattnet och statens äganderätt till den mark, som för kanalens utvidgande och vattenkraftens tillgodogörande kan erfordras. Denna statens äganderätt till vattnet vill jag taga upp till bedömande ur tvenne synpunkter, dels äganderättsförhållandena, sådana de för närvarande äro, och dels sådana de för framtiden genom antagande af detta köp skulle komma att gestalta sig.

Beträffande dessa förhållanden hade man väntat att i det kungl. förslaget återfinna en fullständig utredning, men inskränker sig Kungl. Maj:t, hvad först angår de nuvarande rättsförhållandena, till följande kortfattade omnämmande: »Tidpunkten för en sådan inlösen synes också väl vald äfven af den anledning, att genom förut omnämnda rättegångar såväl kronans rättsförhållanden till enskilda jordägare som ock kronans rätt till vattnet i Trollhätte strömmar blifvit, åtminstone i princip, afgjorda.» Kungl. Maj:t gör således härigenom ett medgifvande, att ehuru genom rättegångarna kronans rätt till vattnet i princip blifvit afgjord, så gifvas dock rättsförhållanden, som icke blifvit i realitet afgjorda. Uti de åberopade rättegångarna har Kungl. Maj:t genom domar, som gifvits 1899 och 1902, förklarat kronan vara ägare af de båda Toppöarna och Spikön, samtliga belägna i Trollhätte strömmar, äfvensom af allt vattnet i strömmarna *med endast den inskränkning, som kunde härledas af upplåtelser från kronan.*

Här gäller således: finnas upplåtelser från kronan, hvarigenom dennas rätt till vattnet inskränkes, och i sådant fall hvilka äro dessa upplåtelser? Kungl. Maj:t nämner härom intet, utan hänvisar till en motion, som afgafs förra året i Andra Kammaren, hvilken motion föranledde Riksdagens skrifvelse af den 22 maj förlidet år.

I denna motion omnämnes, att för bestämmande af den rätt, som kunde tillkomma enskilda, som vid Trollhättan innehade verk och lägenheter, hade af kronan anhängiggjorts talan mot dels Trollhättans elektriska kraftaktiebolag, som innehade verk å Önan, samt dels ingenjören Ernst Stridsberg, som innehade verk å västra delen af Malgön.

I dessa rättegångar yrkas, att, då innehafvarne af dessa verk, som bestode af äldre skatteköpta sägar och kvarnar, icke kunde anses hafva rätt till större vattenkvantitet eller till mera landområde, än som varit behöfligt såsom drifkraft och utmål för dessa gamla sägar och kvarnar, i det skick de vid deras skattläggning befunnits, med stöd af ett utaf trafikchefen C. J. Magnell afgifvet utlåtande, det måtte varda kraftaktiebolaget och Stridsberg ålagdt att till kronan afträda, det förra ett midt på Önan beläget, icke obetydligt område samt den senare ett mindre område å öfre delen af västra Malgön, och att därjämte svarandeparterna måtte förklaras berättigade att åtnjuta endast viss uppgifven vattenkvantitet. Dessa båda rättegångar äro, såvidt jag

kunnat förvissa mig om, ännu oafgjorda. Således kvarstår såsom obestriddigt, att, huru rättegångarna än komma att utfalla, såväl Trollhättans elektriska kraftbolag som ingenjören Stridsberg äro berättigade icke blott att i Trollhättans vattenfall tillgodonjuta viss vattenkvantitet, utan äfven att på öar, som finnas i vattendraget, disponera visst jordområde. Omfånget af dessa båda rättigheter är icke bestämdt, och huruvida de af Kungl. Maj:t därutinnan gjorda påståenden komma att vinna domstols bifall, därom sväfvade vi ännu i okunnighet. Således framgår redan häraf, att kronan icke har oinskränkt äganderätt till vattnet och marken i detta vattendrag.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Vidare omnämner motionären, att »såvidt han kunnat utröna, finnes nu, förutom nämnda Trollhättans elektriska kraftaktiebolags och ingenjören Stridsbergs verk vid Trollhättan, icke andra industriella anläggningar än det Trollhättans pappersbruksaktiebolag tillhöriga, strax nedom Önan belägna pappersbruket, fordom benämndt Tröskelns kvarn, samt Trollhättans oljeslageri och Nydqvist & Holms mekaniska verkstad.» Beträffande de två sistnämnda anläggningarna, synes deras rätt icke härledas genom upplåtelser från kronan, utan från kanalbolaget, och vill jag därför icke upptaga dem till granskning i detta sammanhang. — Men däremot synes Tröskelns kvarn, i afseende hvarå motionären upplyser, att dess vatten tages från bassängen nedanför Önan, tillhöra de anläggningar, som tillkommit genom upplåtelse från kronan och som således måste vara berättigade till såväl den vattenkvantitet som det utmål af jord, som för verkens drifvande är behöfligt.

Huruvida, förutom de af motionären sålunda anmärkta, några ytterligare upplåtelser från kronan blifvit gjorda, därom saknar man hvarje upplysning.

Och då dessa upplåtelser med den inskränkning i kronans äganderätt till vatten och mark, som däraf måste föranledas, äro af afgörande betydelse för uppnående af det syftemål, som med inköpet afses, anser jag Kungl. Maj:ts förslag, såsom saknande utredning i nämnda hänseende, otillfredsställande.

Går jag därefter till bedömande af rättsförhållandena, sådana de genom förslagets antagande komma att gestalta sig, så vill jag erinra, att Kungl. Maj:t icke gifvit någon som helst antydan om att ej genom köpets öfvertagande allt skulle blifva väl bestämdt. Granskar man emellertid 5 § af det kontrakt, som föreligger till godkännande, så finner man en bestämmelse, som jag tager mig friheten uppläsa. Mellanstycket innehåller nämligen: »Kanalbolagets rättigheter och skyldigheter på grund af aftal rörande de öfverlätna och försälda egendomarna äfvensom på grund af öfriga af kanalbolaget för kanalverkets drift eller *eljest* ingångna öfverenskommelser öfvergå, i hvad på kanalbolaget ankommer, på svenska staten». Häraf finner man således, att icke allenast kanalbolagets rättigheter och skyldigheter på grund af aftal rörande egendomarna och öfriga för kanalverkets drift ingångna

Om förvärf-
vande för
statsverket af
Trollhätte ka-
nalverk m. m.
(Forts.)

öfverenskommelser skola öfvergå på staten, utan dessutom alla andra öfverenskommelser, som kanalbolaget behagat ingå. Med fog hade man väntat att i den kungliga propositionen få upplysning om de förpliktelser, staten sålunda skulle komma att iklåda sig; men därom nämnes intet. Och man stannar otvifvelaktigt i häpnad öfver att ett kontrakt föreslås till godkännande utan att man har en aning om hvad det har för innebörd. Naturligtvis kunde den afdelning af statsutskottet, som hade den förberedande behandlingen af detta ärende sig anförtrodd, icke låta sig nöjas med saken i dess outhärliga skick, utan fann sig föranlåten att sätta sig i förbindelse med den person, som ledt underhandlingarna med kanalbolaget och som äfven uppsatt förslagskontraktet, nämligen presidenten Annerstedt. Från denne inkom då en af honom upprättad förteckning å de kontrakt, som blifvit af kanalbolaget afslutade, kontrakt som sålunda skulle för staten såsom eventuell köpare blifva bindande. Hvad tro herrarne, att dessa kontrakt innehålla? De afse i allmänhet upplåtelse angående drifvatten, lastage- och upplagsplatser, hemman samt kanalbankar — nu talar jag endast om de kontrakt, som röra kanalverket och dess egendom och icke den egendom, som tillhör aktieägarne enskildt. Dessa kontrakt, som uppgå till det aktningsvärda antalet af 22 st., äro upprättade dels på viss tid, som snart kommer att utlöpa, dels på viss tid med rätt till uppsägning, dels på längre tid utan uppsägningsrätt och dels för all framtid. De två första kategorierna, såsom icke inverkan på saken, behöfver jag icke uppehålla mig vid. De båda öfriga äro så mycket betydelsefullare, och jag ber få öfvermäla hvad de innehålla. På så sätt har

1:o) det vid kanalen belägna hemmanet Åkerström jämte den till hemmanet hörande upplagsplatsen vid kanalen upplåtits på arrende till den 14 mars 1915,

2:o) $\frac{5}{6}$ mantal Hojum utarrenderats till den 1 november 1918,

3:o) hemmanet Hjulksvarn utarrenderats till den 1 november 1922,

4:o) kanalen och slussen vid Lilla Edet jämte en ägovidd af 2,998 kvadratmeter med rätt att öfverbygga hela kanalen och slussen upplåtits till den 1 juli 1943, samt

5:o) en till läget ej uppgifven tomt upplåtits till den 1 januari 1950.

I afseende på dessa kontrakt har kanalbolaget icke någon uppsägningsrätt och naturligtvis ännu mindre beträffande de kontrakt, som afse upplåtelse för all framtid. Sådana kontrakt äro afslutade, fyra till antalet. Genom ett kontrakt, dateradt den 22 februari 1867, har kanalbolaget till Nydqvist & Holm såsom ägare af Trollhättans mekaniska verkstad dels med full äganderätt försålt en lägenhet om 13 kvadratref 79 kvadratstänger, afsöndrad från $\frac{1}{2}$ mantal Åker, dels under ständig dispositionsrätt upplåtit vattenkraft från kanalen till drifvande af mekaniska verkstaden.

Vidare har genom kontrakt den 6 juli 1882 till Trollhätte oljeslageriaktiebolag i sammanhang med försäljning af det område om 91,360 kvadratfot, hvarå oljeslageriet är beläget, medgifvits rätt att för all framtid för inrättningens drift få från den närliggande kanalen framsläppa en vattenmängd af högst 30 kubikfot i sekunden, och äger oljeslageribolaget att utan kanalbolagets hörande öfverlåta kontraktet på annan.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Dessutom har genom kontrakt den 14 oktober 1882 till Trollhätte pappersbruks aktiebolag i sammanhang med försäljning af ett område af 56,360 kvadratfot, hvarå pappersbruket är beläget, medgifvits rätt för all framtid att för inrättningens drift få begagna det vatten, som »från ofvan liggande verk framrinner», äfvensom att från bergskanalen genom den vid Olide bassäng anbragta vattenaflopsrännan uttaga en viss uppgifven vattenmängd. Äfven detta kontrakt får på annan öfverlåtas utan bolagets hörande.

Slutligen har bolaget genom kontrakt den 19 september 1864 upplåtit till Alexander Friberg under ständig dispositionsrätt för anläggning af fabriksinrättningar ett jordområde å hemmanet Olidens ägor om 19,212 kvadratfot, äfvensom medgifvit rätt dels att för inrättningarnas drift begagna det vatten, som från ofvan liggande verk framrinner, dels att fritt lasta och lossa i Olidebassängen. Detta kontrakt är sedermera öfverlåtet på Trollhätte pappersbruksaktiebolag, som genom tillägg å kontraktet fått å sig ytterligare upplåtna två jordområden, det ena om 6,160 kvadratfot och det andra om 21,741 kvadratfot.

Jag glömde nämna, att i den kungl. propositionen förekommer ett uttalande, som har afseende på de förpliktelser, staten skulle komma att iklåda sig. Efter att utförligt hafva ordat om de punkter i kontraktet, som afse köpeskillingen och sättet för dess gäldande, tjänstemännen och deras pensionering samt förvaltningen af kanalverket, yttrar nämligen departementschefen: rörande öfriga kontraktsvillkor torde jag icke särskildt behöfva yttra mig, då de i allmänhet äro af mindre vikt eller ock endast utgöra naturliga konsekvenser af den egendomsförsäljning, som i kontraktet afses.

Huruvida de kontrakt, som jag nyss uppläst, och deras medförande förpliktelser kunna anses vara af mindre vikt, torde jag få öfverlämna åt kammaren att afgöra. Visst är, att för enhvar, som varit i tillfälle att taga del af professor Richerts undersökning och förslag rörande vattenkraftens tillgodogörande på östra älfstranden och i sammanhang därmed kanaltrafikens ordnande, måste vara uppenbart, att så godt som alla här förut relaterade upplåtelser kunna i större eller mindre mån hafva en högst ingripande betydelse för trafikfrågans lyckliga lösning, och visst är, att om icke godvillig uppgörelse mellankommer, skola med all säkerhet dessa upplåtelser åtminstone försvåra och måhända till och med äfventyra hela frågans lösning. Man skulle kunna tro, att expropriationslagen skulle vara sista räddningsplankan i detta hänseende, men det må erinras, att med dess nuvarande lydelse

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

har man icke ens den att tillgå. Sannolikt torde äfven vara, att staten genom öfvertagande af bolagets kontrakter kommer att inledas i långvariga rättegångar, och för allt fall kvarstår såsom visst, att stora kostnader komma att ådragas staten dels genom inlösen af verk och inrättningar, dels och genom skadeersättningar, hvartill staten kommer att förpliktas. Nu har visserligen i allra sista timmen, strax innan ärendet afgjordes af statsutskottet, inkommit från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett utlåtande, hvari säges, i strid med professor Richerts uttalande, att »styrelsen, som kommit till den uppfattning, att vattenkraften kan tillgodogöras på östra sidan i alla afseenden fördelaktigare än på den västra, har satt sig i förbindelse med vederbörande jordägare och utarbetar med tillhjälp af förefintliga utredningar och ritningar ett nytt förslag för kraftens uttagande å östra stranden, och visa här för verkställda utredningar, att kraftstationen kan fördelaktigt planläggas utan att, på sätt professor Richerts förslag förutsätter, nödvändiggöra inlösen af Nydqvist & Holms dyrbara mek. verkstadsanläggning och utan att annan mark än sådan, som tillhör kanalbolaget, behöfver inlösas.»

Beträffande denna s. k. P. M., hvars innehåll står i full öfverensstämmelse med den hastighet, hvarmed den tillskapats och framlagts, anhåller jag att icke vidare behöfva yttra mig. Jag vill endast uttala min förvåning öfver att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kunnat komma till en uppfattning, som så fullständigt strider såväl mot professor Richerts som dess egna föregående uttalanden. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att man kan anlägga kraftstationen utan att behöfva inlösa Trollhättans mekaniska verkstad. Hvad säger i det afseendet professor Richert? Efter uppgjorda alternativa förslag säger han: »Det är således endast alternativ IV, som kan ifrågasättas att användas för framledande af drifvatten.» Enligt detta alternativ »utvidgas och rätas den nuvarande Bergkanalen, som nedanför Åkersjö fortsättes genom en ny slussled», hvarjämte »Trollhättans mekaniska verkstads område genomskäres, och byggnaderna öfverflyttas till kanalens motsatta strand, som redan börjat tagas i anspråk för verkstadens utvidgning». Man kan sannerligen icke annat än stanna i förvåning öfver att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommit till så stridande uppfattning mot professor Richert, som dock anses som Sveriges förnämsta kapacitet på detta område; och om jag härtill minnar, att professor Richert säger sig hafva »vid bedömande af frågorna konfererat med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef, generaldirektören Lars Berg, som i enlighet med nådig befallning med största vänlighet och intresse stått mig bi såväl genom besök vid Trollhättan som genom granskning af de framlagda planerna», så blir förvåningen så mycket större. Man må nu emellertid tillmäta denna P. M. hvilken betydelse som helst, därom må man dock vara ense, att då det gäller en fråga af så stor omfattning och så vidtgående betydelse som denna, hade man haft rätt att fordra, att fullständig upplysning lämnats om be-

skaffenheten af alla de förpliktelser, som staten genom köpet skulle komma att ikläda sig, och icke blott därom, utan äfven huruvida dessa förpliktelser kunna utgöra hinder för vinnandet af det syftemål, som med köpet afses, dels slutligen äfven om de kostnader, som utöfver själfva köpeskillingen genom öfvertagande af bolagets ingångna förpliktelser kunna föranledas.

Emellertid saknas, som sagdt, all utredning i dessa hänseenden, och då det kungl. förslaget därjämte är ofullständigt i ett annat af mig förut anmärkt afseende, finner jag mig föranlåten, herr talman, att för närvarande hemställa om afslag å Kungl. Maj:ts framställning.

Herr Annerstedt: Jag skall till en början be att få med några ord bemöta den förste talarens påstående, att laglig utredning icke skulle förefinnas angående den jord, som tillhör aktieägarne enskildt. Det torde från juridisk synpunkt icke kunna blifva föremål för någon tvekan, att genom Kungl. Maj:ts utslag, hvarigenom viss egendom förklarades vara Trollhätte kanalbolags aktieägares enskilda egendom, tillsammans med Kungl. Maj:ts beslut att afslå anförda besvär i fråga om skiftesläggningen mellan kanalverkets enskilda hemman och de hemman, hvilka det innehade på perpetuellt arrende, sådan laglig utredning, som här i landet kan åstadkommas, verkligen vunnits därom, att, på sätt af handlingarna inhämtas, den blifvande stadens planlagda område liksom den till utvidgning af området afsatta marken samt den mark, som är belägen mellan kanalverkets utmål, om hvilka jag strax skall tala, och Göta älf, är kanalbolagets enskilda egendom. Så länge icke våldsamma omkastningar af bestående rättigheter ägt rum här i landet, lär denna egendom förblifva kanalbolagets enskilda tillhörighet. till dess bolaget genom lagligt aftal afhänder sig densamma eller genom i laga ordning verkställd expropriation blir förpliktad att för statsändamål afträda densamma mot ersättning. Skiftena bestämdes nämligen på sätt den kungl. propositionen innehåller. Den mark, som skulle läggas till kronans hemman, utgör ett smalt område på båda sidor af den existerande kanalen, hvilket område nedanför Åkersjö något utvidgas. Dessutom fick kronan för sina hemmansdelar ett område, som icke sammanhänger med kanalområdet, utan ligger längre åt öster. Kammaren kan således med full säkerhet utgå därifrån, att den mark, som är kanalverkets enskilda tillhörighet, icke kan af staten förvärfvas på annat sätt än genom frivillig upplåtelse af aktieägarne eller också genom expropriationsförfarande. Ett tredje gifves icke. Nu torde kammaren, vid öfvervägande af huruvida det kan vara skäl att acceptera det afslutade frivilliga aftalet, återkalla i minnet den erfarenhet, som under senare tider, såvidt jag känner, nämligen undantagslöst vunnits icke blott i hufvudstaden, utan äfven i andra trakter här i landet, när fråga varit om att genom expropriation förvärfva mark, afsedd att i en nära framtid användas för industriella ändamål, nämligen att

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

expropriationssumman bestämts högre, än hvad man förut på grund af ett frivilligt aftal kunnat uppnå, och det torde icke vara för-
mätet att påstå, att förkastar man nu det anbud, som finnes, och i stället går fram på expropriationens väg för att förvärfva det område, som för kanalens ombyggnad och anläggning af en kraftstation kan för staten vara behöfligt, så kommer detta förkastande att visa sig icke hafva ledt till ett iakttagande af statens rätt och bästa.

En talare yttrade, att det inte fanns någon utredning angående värdet. Jag vet icke, huru man i detta fall lämpligen skulle hafva kunnat åstadkomma en värdesättning på det utbudna området på annat sätt, än hvad annars sker, nämligen genom att låta jorden värderas af två ojäfviga sakkunniga personer. En sådan värdering har skett, och resultatet däraf är bilagd t handlingarna i ärendet.

Om den erbjudna köpeskillingen är sådan, som den andre talaren här karakteriserade den, nämligen att den visserligen icke kan anses erbjuda marken såsom någon skänk till staten, är den dock från bolagets sida så uppställd, att den icke kan anses vara oskäligen. Och såsom ett icke föraktligt bevis härför kan jag åberopa, att inom säljarne det var ett icke ringa antal och däribland icke litet inflytelserika personer, hvilka ansågo, att från bolagets sida upplåtelsevillkoren voro för litet fördelaktiga, och hvilka därför yrkade, att en högre köpeskillning skulle bestämmas eller ock aftalet få förfalla. Ställningen är sådan, sedd från aktieägarnes synpunkt: de hafva en perpetuell ränta af 150,000 kronor om året, som, såvidt mänskligt förutseende kan bedöma, icke kommer att i framtiden minskas. Denna ränta kan icke nedsättas, då trafiktaxan icke kan nedsättas utan deras samttycke, och de kunna med lugn motse ett försök att minska deras inkomster på det sätt, att en ny kanal anlägges på annat ställe. Upprättade kostnadsförslag, af hvilka hvar och en kan taga hänsedom, utvisa, att det för staten skulle vara vida mindre fördelaktigt att anlägga en kanal på annat ställe, t. ex. mellan Vänern och Uddevalla eller vid Trollhättan på något afstånd från den nuvarande kanalen, än att utgifva den fordrade löseskillingen för egendomen och ombygga kanalen hufvudsakligen i det läge, den nu innebar. Under sådana förhållanden och då det ligger i öppen dag, på sätt en föregående talare har anfört, att de villkor, som för öfrigt äro uppställda, icke äro obilliga, tror jag, från alla sidor sedt, att det är skäl att bifalla förslaget.

Jag vill endast tillägga, att det är utan all fråga, att om ett tomtaktiebolag, vare sig detta består af de nuvarande aktieägarna eller, såsom en talare framhöll sannolikt kommer att ske, består af särskilda personer, inköper denna egendom, kan, på sätt kanalbolaget beräknat, redan från år 1906 i arrende för tomtarna erhållas 4 å 5 % å köpeskillingen. Det torde ligga ganska nära till hands, att, då dessa tomter äro bebyggda, byggnadernas ägare skola vara villiga att betala den fordrade räntan på tomtvärdet, för att byggnaderna skola få stå kvar.

Jag skall nu be att få öfvergå till den siste talarens anförande. Han påstod, att hindret att bifalla föreliggande förslag skulle i främsta rummet ligga däri, att icke alla rättsförhållanden angående vattenrätten i Trollhätte kanal vore afgjorda genom Kungl. Maj:ts domar. Det förefaller mig dock besynnerligt, att, sedan det blifvit afgjort, att Kungl. Maj:t och kronan är ägare till den oändligt öfvervägande massan af det i Trollhättefallen framrinnande vattnet, den omständigheten, att ännu icke rätts tvisten angående en ren obetydlighet af detta vatten är afgjord, skulle utgöra hinder att, då det är lämpligt att sluta aftal om marken, ingå på sådant aftal. Ty rättstvisten med Stridsberg och frågan, huruvida områden på Malgön höra under enskild äganderätt eller icke, kunna, såsom enhvar efter tagen kännedom af handlingarna i saken måste finna, omöjligen utöfva något inflytande på saken i sin helhet. Låt vara att Stridsberg får några kubikmeter vatten mer än hvad Kungl. Maj:t skulle vilja medgifva honom, så spelar det med den befintliga vattentillgången alldeles icke någon roll. Således synes det mig från synpunkten af vattenrättsförhållandena vid Trollhättan vara allt skäl att afsluta ifrågavarande aftal, hvarigenom ett komplement till vattenrätten af kronan vinnes, nämligen möjligheten att anlägga den kraftstation, som behöfves för vattnets begagnande, och denna kraftstation kan anläggas och tagas i bruk i sin fulla utsträckning, oberoende af de nu återstående vattenrättstvisterna.

Jag vill i detta sammanhang beröra en anmärkning, som samme talare framställde och vid hvilken han lade synnerligen stor vikt. Han sade, att kanalbolaget upplåtit vissa vattenrätter, och frågade, huru det skulle gå, om kronan öfvertoge kanalbolagets mark och förbunde sig att respektera dess aftal. En undersökning af förhållandena visar, att dessa vattenrätter, som af bolaget blifvit upplåtna, äro med visshet icke större än de, hvartill bolaget på grund af äganderätt till verk, som numera äro nedlagda, är berättigadt, att således kronans öfvertagande af ansvaret för dessa vattenrätter, hvilka också äro af ringa betydelse i jämförelse med företaget i dess helhet, icke spelar någon som helst roll, och att följaktligen kronans öfvertagande af ansvaret för dessa vattenrätter icke kan anföras såsom någon olägenhet af det nu afslutade aftalets godkännande. Ty det är väl att märka, att om kronan icke afslutar detta aftal, komma dock dessa vattenrätter på grund af upplåtelsen från bolaget att fortfarande äga bestånd.

Hvad åter angår de öfriga afslutade aftalen, hvilka den föregående talaren vill åberopa som hinder för aftalets godkännande, vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att om säljare af fast egendom erbjuder sig att sälja sin egendom, måste hans första fordran vara den, att köparen öfvertager de aftal, som han ingått i afseende på fastigheten, ty hvilken af herrarne vill sälja sin fastighet och dagen därpå hafva att motse anspråk på skadestånd af de personer, med hvilka han slutit aftal? Tydligt är, att om icke

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

köparen vill öfvertaga aftalen, kommer affären icke till stånd. Detta torde vara tydligt och klart i fråga om köp och försäljning af fast egendom. Det är nu först och främst så, att de områden, som af bolaget afyttrats för alltid, ingå icke i köpet. De ingå icke i den uppskattning af arealen, som lagts till grund för köpeskillingen, utan äro naturligtvis alldeles utanför aftalet. Statens förhållande till dessa personer, som köpt och fått lagfart, blifver naturligtvis precis detsamma, om aftal emellan bolaget och staten slutits eller om aftal dem emellan icke slutits. Skulle nu, såsom denne talare påstod, någon del af Nydqvist—Holms område vara nödvändigt för kanalen och kraftstationen, är staten i intet afseende uti sämre belägenhet vis å vis Nydqvist—Holm, om staten köper kanalbolagets egendom eller låter bli detta. Tvärtom kan hvar och en med någon kännedom om förhållandena finna, att staten kommer i bättre förhållande till Nydqvist—Holm, ty staten kan göra upp bytesaftal med Nydqvist—Holm och dessa kunna i annan jord få ersättning för att de afstå en större eller mindre remsa af deras gamla verkstadstomt. Har man icke något att gifva i byte, då måste man genom expropriation för kraftledningen söka komma till det resultat man behöfver. Den förre talaren ville låta påskina, att en dylik expropriation ej skulle kunna ske. Därpå svaras, att, då kammaren och Riksdagen nu har under ett par år varit sysselsatt med att utsträcka rätten att exproprieras till förmån för enskilda elektriska ledningar, det skulle vara högst besynnerligt, om samma kammare och Riksdag, när det för statens räkning vore nödvändigt att få expropriationsrätt för elektriska kraftstationer erkänd, icke skulle vidtaga den komplettering i lagstiftningen, som för detta ändamål vore nödvändig, för den händelse den nuvarande expropriationsparagrafen icke vore tillräcklig, när fråga vore om anläggningen af en elektrisk kraftstation. Den faran tror jag icke på.

Hvad åter upplåtelse på viss tid angår, uppläste talaren åtskilliga siffror, hvaraf skulle framgå, att arrendekontrakt skulle gälla flera eller färre år, men jag skall be att få lämna den upplåtelsen, att dessa kontrakt hufvudsakligen gälla jordbruksfastigheter, och för domänstyrelsen är det tämligen likgiltigt, om den får uppgöra nya kontrakt ett år förr eller senare. Att dessa kontrakt icke anses ofördelaktiga, finner jag bekräftadt däraf, att kontrakten varit lämnade till granskning inom statsutskottet, och att icke någon af statsutskottets medlemmar ansett sig böra framställa anmärkning i detta stycke. Det förefaller mig, att kammaren kan med full trygghet öfverlämna denna granskning åt statsutskottet. Det kan icke vara lämpligt, att 150 personer hvar för sig börja på att studera dessa kontrakt för att efterse, om i desamma kunde finnas någon punkt, som efter någons uppfattning icke skulle kunna anses vara fördelaktig för staten. Denna affär liksom alla andra måste bedömas i sin helhet. Är den i sin helhet fördelaktig för staten, då bör den accepteras, äfven om man kunnat önska, att i fråga om detaljerna man i något afseende

kunnat få bättre villkor. För min del tror jag icke, att bättre villkor än de nu föreliggande kunna ernås af kanalbolaget, hvilket, såsom förut sagts, icke har någon skyldighet och icke har någon åstundan att sälja, och följaktligen, om Riksdagen icke antager detta förslag, kommer det att för svenska staten upprepas hvad som romarne finga erfara beträffande de sibyllinska böckerna, att när frågan nästa gång komme igen, blefve det mindre egendom och dyrare pris.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Klingspor: Angående den tvekan jag uttalat om innebörden af högsta domstolens utslag i kanalfrågan och den åsikt jag uttalat, att sagda process icke kunde anses slutligt afgörande i frågan om hvad som skulle tillhöra själfva kanalverket och hvad som skulle tillerkännas aktieägarna privatim, är det ju gifvet, att efter herr Annerstedts af juridisk pondus uppburna anförande i frågan jag ej kan göra anspråk på att kammaren skall fästa någon vidare vikt vid min uppfattning. Jag kan dock icke underlåta att gentemot den föregående talaren säga, att, då man af de gamla aktstyckena inhämtat, att staten förvärfvat rätten att draga fram kanalen genom Trollhättebergen, det vore mycket egendomligt, om den rätten skulle hafva på något sätt eskamoterats bort. Om nu den plats nedanför hotellet, där kanalbåtarna lägga till, skall lösas, befinner ju icke en gång denna strandremsa betryggad för kanalverket, utan endast själfva hålet, där vattnet rinner fram; således finnes icke ens en gångbana, hvarest man kan föra fram fartygen o. s. v.

Angående värdet af denna affär vill jag därom ej för mycket tvista med den ärade statsutskottsledamoten om den saken. Min ursprungliga uppfattning var den, att den skrivelse, som gjordes från Andra Kammaren, innebar, att en förutsättning skulle finnas för att en uppgörelse med bolaget skulle kunna på för staten förmånliga villkor komma till stånd, och det är ur den synpunkten jag sett hela denna fråga. Finnes här ett sådant tillmötesgående? Bolaget, som borde känna med sig, att hela besittningsrätten tillkommit genom ett i sig själfv olagligt skifte, som dock fått häfd, hade stor anledning till hygglig uppgörelse — men någon känsla af detta synes ej kunna spåras. Nu har man sagt, att det kan ej komma i fråga att göra några skänker. Jag tror ej, att man kan betrakta erbjudandet såsom en skänk. Man säger, att priset vore så »hedersamt», och detta underströks särskildt af den siste talaren. Jag öfverlämnar åt kammaren och landet att på grund af hvad som här förekommit afgöra, om detta pris kan anses vara *hedersamt* eller icke. Den ärade talaren nämnde, att det är klart, att aktieägarna böra få igen hvad de betalt för sina aktier, som nu stå i ett värde af 3,800 kr. Jag har hört sägas, att dessa aktier under sista åren sålts till 1,700 à 1,800 kronor, alltså här en liten vinst af 2,000 kronor för hvarje aktie! Men hvad som är sorgligt, det är, att de stora affärsjobbarne tagit hand om sa-

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m. (Ports.) ken. Dessa hafva skaffat sig så mycket aktier de för billigt pris kunnat öfverkomma och därefter använt det medel vi hört, för att sedan tillskansa sig en obehörig vinst. Därför vill jag åtminstone för min del protestera emot att denna affär kan anses på något sätt *hedersam* ur säljarnes synpunkt.

Nu sade den ärade talaren, att faran vore stor, om icke affären nu gjordes, och att villkoren sedan skulle blifva vida mera ofördelaktiga, och att nödvändigheten att begagna stranden såväl för elektriska anordningar som för kanalverkets utveckling vore af så brådskande beskaffenhet, att affären icke borde uppskjutas. Det var detta jag ville hafva fram. Jag har förut från denna plats ifrigt påyrkat kanalverkets inlösen af staten, men *då* ville naturligtvis ingen lyssna till mina ord. Några lyssnade möjligtvis, men de, som bestämt icke gjorde det, det var statsutskottets ledamöter — dessa hafva endast motsträfvigt drifvits fram.

Då statsrevisorerna för nio år sedan gjorde sina anmärkningar, förklarade de, att de ansågo denna sak vara mycket allvarsam, och att det borde tagas i betraktande, huruvida icke kanalverket borde för statens räkning förvärfvas. Om det då hade funnits någon vakenhet hos dem, som den gången representerade svenska staten, hade de naturligtvis genast bort taga hand om saken. Men i stället gingo de med förtjusning den långa juridiska vägen, som slutligen fört till den ståndpunkt, där vi nu befinna oss. Jag vill lämna därhän, huruvida detta vittnar om praktisk blick för och omvårdnad om viktiga statsintressen. Grunden har varit brist på framsynthet och brist på aktivitet.

Som kammaren erinrar sig, afstyrktes den motion, som förra året väcktes i Andra Kammaren angående Trollhätte kanalverks inlösen af staten, af statsutskottet, och det var genom mitt och några andra riksdagsmäns energiska ingripande, som kamrarna det oaktadt afläto skrivelsen i frågan. Regeringen och dess organer gjorde ingenting. Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sagt, att affären brådskar, och statsutskottet tillstyrker uppgörelsen enhälligt, trots det orimligt höga priset, trots de ofullständiga utredningarna och trots dess föregående uttalanden. Sammanställ detta med hvartannat, och då frågar jag, om man kan säga, att statens intressen blifvit väl tillgodosedda.

Såsom frågan nu står, kommer jag dock icke att begära votering, därför att jag är för mycket intresserad af att affären kommer till stånd, och i grund och botten spelar en större eller mindre köpeskillning här icke någon afgörande roll. Men det skall kraftigt betonas, att det blir affärsjobberiet, som kommer att triumfera. Det uttalande, som nyligen i Andra Kammaren gjordes, att regeringen gynnade det kapitalistiska storjobberiet, kan nu här få en ytterligare bekräftelse, åtminstone till skenet. Jag är förvissad om att detta förhållande uppstått utan att regeringen haft tanke på att medverka därtill, men det har uppkommit genom att regeringen ej haft vaken blick för denna viktiga fråga och dess rätta behandling. Regeringen har genom denna sin

underlåtenhet återigen slumpat bort miljoner, som stoppas i fickorna på påpassliga affärsmän. Statsutskottet har genom sitt sätt att behandla denna och likartade frågor äfven visat sig sakna framtidsblick, och då det nu skenbart enhälligt yrkar på inköp, sedan det förra året och äfven förut ställt sig mycket afvisande i frågan, är det en kapitulation, som är ganska märklig.

Om förvärfvande för statsverket af Trollhätte kanalverk m. m.
(Forts.)

Jag har intet särskildt yrkande.

Herr Cederberg: Då jag skall bedöma denna fråga, ser jag den främst från kommunikationsväsendets synpunkt. Då är först att se till: är Trollhätte kanal i det skick, att den motsvarar kommunikationsbehovet, eller äger man utsikt, att, om kanalen förblifver i bolagets hand på samma villkor som nu, förhållandena varda ordnade så, som sig bör? Jag besvarar dessa frågor med ett absolut nej. Då är det ock, enligt min tanke, statens skyldighet att se till, att dessa förhållanden ändras därhän, att kanalen kan utvecklas så, att den kommer att motsvara icke blott nutidens, utan äfven framtidens kommunikationsbehof. Så länge bolaget af kanalverket icke har annat än absolut begränsad inkomst, och således icke kan förväntas vara villigt att nedlägga arbete och kostnader på kanalens utveckling, kan man icke begära, att sådant skall ske genom bolagets försorg, utan genom statens. För detta ändamål är det följaktligen nödvändigt, att kanalen inköpes. Det är sant, att priset är högt, men enligt min tanke, kan och bör det nu gjorda anbudet accepteras, ty priset är för det ändamål, som därmed befordras, icke för högt. Det är möjligt, att aktieägarne eller aktiejobbarne, såsom den föregående talaren yttrade sig, komma att göra en vinst, som från många håll kan anses oberättigad. Ja, må vara. Men staten gör ju också en vinst, ity att staten vinner *sitt* mål. Man får väl ändå icke af afundsjuka, eller rädsla för att dessa affärsmän möjligen kunna förtjäna något, kasta bort ett tillfälle, som erbjuder sig att vinna ett verkligt statsändamål. Detta är i hufvudsak min ställning till frågan. Beträffande kraftstationsfrågan ber jag få erinra, hurusom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förut i officiellt utlåtande yttrat, att skäl förefunnes att ordna kraftstationen på västra stranden och bibehålla den östra åt farledsintressena, hvilket således är motsatsen mot hvad nuvarande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin här utdelade promemoria uttalat. Jag vidhåller denna min i den äldre väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande uttalade åsikt, och jag vidhåller den, intill dess framlagts ett fullständigt förslag, ett utarbetadt, kostnadsberäknadt förslag, sådant som det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i dess promemoria nu i utsikt ställda. Men därmed har jag icke sagt, och ej heller den föregående väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att det skulle vara omöjligt att få båda anläggningarna, d. v. s. kraftstationen och kanalen, på östra stranden. Långt därifrån. Därigenom att staten blir ägare till östra stranden kommer staten gentemot ägarne till den västra stranden i en

Om förvärf-
vande för
statsverket af
Trollhätte ka-
nalverk m. m.

sa ofantligt mycket starkare position, att därefter uppgörelse möjligen kan ske på sådana villkor, som staten kan finna för sig så fördelaktiga, att de båda olika anläggningarna särskiljas. I den omständigheten, att den äldre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föredragit västra stranden för vattenkraftsanläggningen ligger således icke skäl att nu afstå från det ifrågasatta köpet på grund hvaraf jag också anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 13 och 14 innevarande maj bordlagda betänkande n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrade föreskrifter angående bevillning för inkomst af kanalanläggning och järnvägsdrift, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 13 och 14 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 21, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående priset för månadsbiljetter till tredje klassen vid statens järnvägar, och

n:o 22, i anledning af motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af frakttaxan för statens järnvägar, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial n:o 45, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 38, i anledning af väckta motioner om ändring af 8 och 12 §§ bevillningsförordningen och 1 § instruktionen för taxeringsmyndigheterna; äfvensom

sammansatta bevillnings- och lagutskottets

utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om bestridande i visst fall af kostnaden för vägunderhåll med medel ur väggkassa; och

memorial n:o 3, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
